

Binäärinormi on ajatusmalli, jossa sukupuoli on vain kaksi: nainen ja mies. Normin mukaan sukupuoli muodostuu kahdesta yksiselitteisestä ja toisensa päin suuntautuneesta sukupuolesta, josta syntyy kaksi sukupuolta. Binäärinormi nojaa harhakuvaan, että sukupuoli perustuisi vain biologisiin ominaisuuksiin. Sukupuolia on naisen ja miehen lisäksi muitakin. Ihminen voi olla molempia yhtä aikaa, jotain siltä väliltä tai jotain ihan muuta. Jollakin taas ei ole sukupuolta lainkaan.

BINÄÄRINORMI

Perheitä koskevat normit määrittelevät sitä, millainen on perhe ja keitä siihen voi kuulua. Perhenormin mukaan kaikissa perheissä on isä, äiti ja näiden yhteisiä biologisia lapsia. Perheenjäsenillä tulisi olla normin mukaiset roolit, kuten äidillä hoivaajan rooli. Koko perheen tulisi myös asua saman katon alla. Perhenormi jättää näkymättömiin ja leimaa poikkeaviksi monia perheitä, kuten sateenkaari-perheitä, yhden tai yli kahden vanhemman perheet, adoptio- ja sijaisperheet.

PERHENORMI

Suhdenormit vaikuttavat ajatuksiimme siitä, millaista läheisiä ihmissuhteita ihmiset voivat muodostaa keskenään. Normien mukaan kaikki tavoittelevat parisuhteeseen, että parisuhteeseen käynnistyminen on normaalia. Suhdenor- mi jättää näkymättömiin mm. moni- ja ihmissuhteista syntyvän demotujen salaamisen voi johtaa moninaisten suhteisuuden. Suhdenor- mi jättää näkymättömiin mm. moni- ja ihmissuhteista syntyvän demotujen salaamisen voi johtaa moninaisten suhteisuuden. Suhdenor- mi jättää näkymättömiin mm. moni- ja ihmissuhteista syntyvän demotujen salaamisen voi johtaa moninaisten suhteisuuden. Suhdenor- mi jättää näkymättömiin mm. moni- ja ihmissuhteista syntyvän demotujen salaamisen voi johtaa moninaisten suhteisuuden.

SUHDENORMI

Heteronormi lähtee oletuksesta, että heteroseksuaalisuus on luonnollinen ja toivottu seksuaalinen suuntautuminen ja kaikki muut suuntautumiset nähdään poikkeavina ja väkierottajina. Normi edellyttää, että heteroseksuaalisuus on luonnollinen ja toivottu seksuaalinen suuntautuminen ja kaikki muut suuntautumiset nähdään poikkeavina ja väkierottajina. Normi edellyttää, että heteroseksuaalisuus on luonnollinen ja toivottu seksuaalinen suuntautuminen ja kaikki muut suuntautumiset nähdään poikkeavina ja väkierottajina.

HETERONORMI

Sukupuolnormatiivisessa ajattelussa oletetaan, että eri sukupuoli on tiettyjä sukupuoleen kuttuu- risesti tyypillisiä ominaisuuksia. Sukupuolnormit määräävät esimerkiksi siitä, miten naisten, miesten tai muunsukupuolisten tullen ajatella, käyttäytyä tai ohjautua. Sukupuolnormit ohjaavat myös käsityksiämme siitä, missä eri sukupuoli me olemme, missä ihmiset ovat hyviä tai mitä he haluavat/voivat tehdä elämässään. Sukupuolnormi voi esimerkiksi estää ihmisiä hakutun- nista tai harrastusta.

SUKUPUOLINORMI

NORMIPYÖRITYS

Normit ovat käsityksiä siitä, millaisia ihmiset ovat ja millaisia heidän tulisi olla. Jotkut normeista jättävät näkymättömiin monenlaisia identiteettejä ja kokemuksia. Sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen ja pari- ja perhesuhteisiin liittyvien normien tunnistaminen ja haastaminen on yksi yhdenvertaisuuden edistämisen lähtökohta.

Normipyöritys on suunnattu yläkouluikäisille ja heitä vanhemmille. Sitä voi käyttää välineenä käsiteltäessä koulussa, mediassa sekä laajemmin yhteiskunnassa esiintyviä normeja.

Miten Normipyöritystä käytetään?

Normipyöritys on peilistetty opetusmenetelmä, joka lainaa ideansa pulonpyörityksestä. Menetelmän käyttämistä johtaa fasilitaattori. Hänen tulee tutustua viiteen normiin, joita Normipyörityksessä käsitellään. Osallistujat valitsevat, haluavatko kertoa laudalta saamastaan normista totuuden tai keksyä fiktiivisen esimerkin vai tekevätkö he tehtävän.

Tehtävän valitsevat osallistujat saavat fasilitaattorilta joko Setan tarjoaman artikkelin tai fasilitaattorin itse valitsemaa materiaalia, jossa normi ilmenee. Joissakin Setan korteissa on sisältöä kahta eri normia koskien. Osallistujat etsii kortista samaansa normiin liittyviä näkökulmia. Itse valittu materiaali voi olla sivu päivän lehdestä, aukeama oppikirjasta tai verkkosivut, sta- tuspäivitys tai twiitti. Totuuden valitsevat osallistujat kirjoittavat omakohtai- sen kokemuksen tai havainnon normista tai keksivät fiktiivisen esimerkin, jossa normi ilmenee.

Normien käsittely tehdään purkukierroksella, jossa vuorotellen kerrotaan, mitä kirjoitettiin tai löydettiin. Fasilitaattori huolehtii, että kaikki pääsevät keskustelemaan. Keskustelussa pyritään kohti pohdintaa, miten artikkelia, otetta oppikirjasta tai muuta esimerkkiä pitäisi muuttaa, ettei se olisi nor- mittava. Oman kokemuksen tai tarinan kohdalla pohditaan, miten vastaa- vassa tilanteessa voisi toimia normia haastaen.

Menetelmä ohjaa kertomaan omia kokemuksia normeista. Kokemukset ovat henkilökohtaisia ja voivat koskettaa ihmisten identiteettejä. Sääntö- hin kuuluu, että kokemukset jaetaan luottamuksellisesti eikä niitä kerrota eteenpäin. Fasilitaattorin tulee varmistaa, että keskustelu pysyy kunnioitta- vana eikä toisten kokemuksia kyseenalaisteta.

Pyydä tukea ja lisämateriaalia!

Seta on valtakunnallinen ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestö, jonka tavoitteena on ihmisten yhdenvertaisuus riippumatta sukupuolesta, sukupuolen ilmaisusta, kehollisista piirteistä ja seksuaalisesta suuntautumisesta. Seta korostaa jokaisen oikeutta määrätellä – tai olla määrättelemättä – itse itsensä, perheensä ja ihmissuhteensa.

Seta vaikuttaa poliittisesti ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi, kouluttaa ammattilaisia ja tarjoaa tietoa sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta. Setan yhteydessä toimiva Transtukipiste tarjoaa tukea transihmisille, intersukupuolisille, sukupuol- taan pohtiville ja heidän läheisilleen.

Seta tarjoaa materiaalia kouluille yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja ihmisoikeuksista. Oheismateriaali: www.seta.fi/normipyoritys.

NORMIPYÖRITYS

Menetelmä opiskelu- ja nuorisoryhmille sukupuoli- ja perhesuhteita koskevien normien käsittelyyn ja haastamiseen.

NORMIPYÖRITYS

Normipyörityksessä käsitellään seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoleen ja pari- ja perhesuhteiden muotoon liittyviä normeja. Osallistujia voi olla kerrallaan neljästä kuuteen. Normipyöritystä vetää fasilitaattori.

KESTO:

4 hlö. noin 30 min
6 hlö. noin 40 min

VÄLINEET:

- Pullo tai noppa.
- Kyniä ja paperia kirjoittamiseen.
- Normipyörityksen mukana tuleva materiaali sekä itse valittua materiaalia, kuten oppikirjoja, aikakaus- tai sanomalehtiä tai verkkosivuja.

NORMIEN KUVAUKSET KÄÄNTÖPUOLELLA!

KÄYTTÖOHJE

1. ALOITUS. Osallistujat asettuvat tämän Normipyöritys-laudan ympärille. Fasilitaattorin johdolla käydään läpi ohjeet ja tutustutaan normeihin.

2. PYÖRITYSKIERROS. Kukin osallistuja pyörittää vuorotellen pulloa tai tiputtaa nopan ympyrän keskelle. Osallistuja kirjaa pullon tai nopan osoittaman normin paperille.

3. TOTUUS VAI TEHTÄVÄ. Kukin osallistuja päättää vuorollaan kertooko saamastaan normista **totuuden** vai tekeekö **tehtävän**. Totuuden valinneet kirjoittavat paperille normista omakohtaisen kokemuksen tai kek-

sivät fiktiivisen esimerkin. Tehtävän valinneet käyvät läpi fasilitaattorin antaman materiaalin ja etsivät siitä normia kuvastavan näkökulman.

4. TYÖSTÄMINEN. Fasilitaattori jakaa tehtävän valinneille materiaalin, jota tutkitaan. Kirjoittamiseen ja materiaalin tutkimiseen käytetään noin 10 minuuttia.

5. PURKUKIERROS. Purkukierroksella kukin osallistuja kertoo vuorollaan, mitä normista kirjoitti tai millaisia esimerkkejä löysi. Tämän jälkeen keskustellaan, mitä pitäisi muuttaa, ettei tilanne tai teksti olisi normatiivinen. Keskustelua voi jatkaa käytettävissä olevan ajan puitteissa.